

*Podobno duch Hansa von Czirne, który miał zawdzięczać powodzenie paktowi z diabłem, pokutuje
błąkając się na zboczach Gromnika.....*

Zabytki i miejsca, które warto zobaczyć w Gminie Przeworno

Gmina Przeworno, to wiele ciekawych miejsc, które zachęcają do jej odwiedzenia. Intrygują zwiedzających swoją historią i nieodkrytymi dotąd tajemnicami. Są one nierozzerwalnie związane z naszą ziemią i tworzą jej niepowtarzalny klimat. Stanowią zachętę do złożenia wizyty w Gminie Przeworno, by przyrzeć się z bliska tym nieznanym, interesującym miejscom. Zapraszamy na wędrowkę po Gminie Przeworno i samodzielne odkrywanie uroków naszych pięknych kościołów, pałaców, folwarków. Zapraszamy również do czynnego wypoczynku w okolicach Góry Gromnik, gdzie mnogość szlaków turystycznych pozwoli spędzić czas, jak również delektować się bogactwem flory i fauny lasów porastających naszą "Małą Ojczyznę". Odkrywanie interesujących miejsc Gminy Przeworno, to niezapomniana przygoda, jak również lekcja historii i przyjemność obcowania z przyrodą i atrakcjami naszej ziemi.

Jegłowa

- **Wieś** - Jegłowa (pierwotna nazwa *Rudgeri Villa* – 1293 r.) jest dużą, uprzemysłowioną wsią położoną nad Jegłówką – lewobrzeżnym dopływem Krynki u wschodnich podnóży Wzgórz Strzelińskich, w odległości ok. 10 km na pld. – wsch. od Strzelina. Z okolicy roztaczają się rozległe widoki na Wzgórze Strzelińskie i Wawrzyszowsko – Szklarskie. Na wsch. od głównej drogi przebiegającej przez miejscowość biegła dawnej linia kolejowa prowadząca ze Strzelina do Przeworna. Miejscowość ta stanowi jeden z dogodnych punktów wyjściowych dla wycieczek w stronę Góry Gromnik. W 1264 r. wieś należała do Komesa Radosława II zwanego Drzemlikiem. W 1305 r. wymieniona, jako „*Villa Gegłowa alias Rudgeri villa*”. Od 1311 r. z uposażenia księcia Bolka I, stanowiła własność klasztoru klarysek w Strzelinie. Ze względu na budowę geologiczną Jegłowa jest jednym z najbardziej znanych miejsc w kraju. Jej sławę przyniosły kamieniołomy kwarcytów i łupków krystalicznych, eksploatowanych od XVIII w. gdzie w soczewkach kaolinów występują największe i najpiękniejsze kryształy górskie. Swoim terenem obejmuje 1 050 ha, w tym 601 ha użytków rolnych i 376 ha lasów.

- **Kamieniołom łupków kwarcytowych w Jegłowej** - na południe od wsi Jegłowa położone są słynne w kraju kamieniołomy - dawniej *Zakłady Magnezytowe*, gdzie wydobywane są łupki kwarcytowe - jest to jedyne takie udokumentowane stanowisko w Polsce, a jedno z nielicznych na świecie, zawierające wysokiej klasy naturalny materiał ogniotrwały. Występują tu także niewielkie ilości kaolinu. W łupkach kwarcytowych i kaolinach występuje wiele, nieraz rzadkich i cennych minerałów: m.in. anataz, cyrkon, epidot, opal, piryt. Ponadto stanowi jedyne w Polsce miejsce, gdzie tak masowo występują kryształy górskie. Największe okazy osiągają do 20 cm długości, 5 cm średnicy i wagę do 0,25 kg. Niegdyś (w XVII w.) oprawiano je w złoto, a oszlifowane służyły do cięcia tafli szklanych. Przy zachowaniu swojego naturalnego piękna stanowią wspaniałe ozdoby wielu kolekcji, ale również są świetnym materiałem jubilerskim. W początkach XIX w. natomiast zaczęto zwracać coraz większą uwagę na złoża łupków kwarcytowych i kwarcytów. Aktualnie odgrywają ogromną rolę w gospodarce. Złoże w Jegłowej uchodzi za jedyne takie w kraju, a przez niektórych specjalistów

nawet na kontynencie. Zwrócono uwagę na ich właściwości technologiczne i odtąd znalazły zastosowanie, jako cenny materiał ogniotrwały. Jego zasobność w Jegłowej szacowana jest na 3 mln t.

- **Kościół p.w. Św. Antoniego Padewskiego w Jegłowej** – wznosi się w płn. części wsi na wzgórzu położonym tuż przy drodze powiatowej wiodącej w stronę Strzelina. O pierwotnej budowli wzmianki pochodzą z 1293r., po czym został prawdopodobnie przebudowany lub zbudowany na nowo w XV lub XVI w. Z tego okresu przypuszczalnie zachowała się wieża Kościoła. Od roku 1542 istniał, jako świątynia ewangelicka, od 1945 r. znów pełni funkcję kościoła katolickiego. Obiekt został kilkakrotnie zniszczony przez pożary, dlatego też w 1888 r. na jego miejscu zbudowano nowy z pozostawieniem starej wieży (najstarsza i niezmienniona część Kościoła pochodząca z XV w.), która została wymurowana z kamienia łamanego i cegły, okryta wysokim blaszonym hełmem z dzwonem pochodzącym z 1597r. Korpus pochodzi z 1887-88 r. wykonany z bloków granitowych, w ciekawym neogotyckim stylu. Wnętrze Kościoła zawiera drewnianą mensę ołtarzową pochodzącą z połowy XIX w. Na szczególną uwagę zasługuje również barokowy obraz olejny „Ostatnia wieczerza”, nieznanego autora, pochodzący z XVII w. W otaczającym kościół i cmentarz murze wmurowany został krzyż pokutny, który jest jednym z 600 krzyży na terenie całej Polski.

Góra Gromnik - miejsce tajemnicze

- Jest to najwyższe wzniesienie Wzgórz Strzelińskich (Wzgórz Niemczańsko – Strzelińskich), położone na wysokości 393 m n.p.m. o silnie stożkowatym kształcie. Strome zbocza zaznaczają niższe, słabo zaznaczone kulminacje. Szczególnie urozmaicona rzeźba przedstawia się w pn. – wsch. części podnóża, gdzie rozcinają je wąwozy m.in. Diabelskiej Kręgielni. Gromnik zbudowany jest z granitu, miejscami na zboczach zauważalnie występują niewielkie skałki łupków kwarcytowych i kwarcytu. Masyw Gromnika porośnięty jest w znacznej części lasem bukowym, częściowo lasem mieszanym z przeważającą ilością dębu, świerku i sosny.

Nazwa tego miejsca jest bardzo stara (pierwsza wzmianka pochodzi z 1427 r. – z niem. *Romsberg*) i nie wymaga zbyt szczegółowego wyjaśnienia, ponieważ wiąże się z silnymi i bardzo licznie występującymi wyładowaniami atmosferycznymi zachodzącymi w czasie burz właśnie nad tym wzniesieniem. Jej niemiecki odpowiednik „*Romsberg*”, w przełożeniu na j. polski to nic innego jak „*grom*”.

Z racji położenia i wyglądu Gromnik od najdawniejszych czasów stanowił bardzo mocny magnes przyciągający wiele osób. Ten masyw od tysiącleci stanowił teren penetracji i osadnictwa.

W czasach prehistorycznych Gromnik mógł być miejscem kultu pogańskiego, podobnie jak Ślęza. Istnieje hipoteza mówiąca, że na wierzchołku miał istnieć gród, po którym pozostało grodzisko - od VIII do V w. p.n.e. Prawdopodobnie znajdował się tu gród kultury łużyckiej. W wiekach IX - X n.e. natomiast znajdował się tu gród Ślęzan, następnie tereny te dostały się pod wpływem czeskie. Gród ten zajmował powierzchnię ok. 2 - 2,5 ha; był, więc niewielki, ale świetnie ufortyfikowany wałami o drewniano-ziemnym trzonie z obłożeniem obrobionymi kamieniami, gdzieś tam przechodzącymi w kamienny mur. Ciekawostką tego miejsca jest znalezisko archeologów - pozostałości przedpiastowskiej kamiennej rotundy, prawdopodobnie chrześcijańskiej kaplicy, przypuszczalnie najstarszej na polskich ziemiach. Zbudowano ją z miejscowego granitu. Domniemywa się, że gród został zniszczony przez Mieszka I ok. roku 990. Od X do XV w. Gromnik był niezamieszany, wskazuje na to m.in. całkowity brak ceramiki z tego okresu w materiałach kopalnych. W średniowieczu, w 1427

r. górę zamieszkali rycerze von Czirn sprowadzeni przez książąt brzeskich. W okresie wojen husyckich zdobyli sławę kombinatorów, którzy przystają do silniejszych. Wykorzystując słabość władzy książęcej, zbudowali tu w roku 1439 zamek i zrobili z niego gniazdo rozbójników. Niestety zamek dwukrotnie został zniszczony przez mieszczan wrocławskich, brzeskich, wojska biskupie i książęce. Nie ukróciło to jednak rozbójniczego procederu. W roku 1482 zamek został zniszczony przez księcia legnicko-brzeskiego Fryderyka. Z czasem rodzina rozbójników ustatkowała się i zdobyła łaskę książąt, zamieszkując w posiadłości u podnóża wzgórz: dwory - zameczki w Siemistawicach i Przewornie. Ród wygasł w 1615 r. i jego zamki przeszły w posiadanie książąt brzeskich. Na szczycie góry w 1825 r. mieszkańcy Przeworna zbudowali na polanie szczytowej murowaną wieżę widokową, po czym w roku 1845 dostawiono do niej bezstyłową gospodę. Od tego momentu Gromnik był miejscem częstych wycieczek, głównie docenionym ze względu na wspaniałe walory widokowe. Z wieży roztaczała się panorama Przedgórze Sudeckiego. W 1945 r. wieża została uszkodzona a jej pozostałości wysadzone. Obecnie na polanie szczytowej powstała nowa **Wieża widokowa**, która od roku 2013 jest obiektem udostępnionym dla zwiedzających. Cieszy się ogromnym zainteresowaniem ze strony zwiedzających turystów, mieszkańców Gminy Przeworno, Powiatu Strzelińskiego a także osób, które preferują aktywny wypoczynek z całego woj. Dolnośląskiego i nie tylko. Widok z wieży doskonale prezentuje odkryte na polanie szczytowej wykopaliska a ponadto jest doskonałym punktem widokowym z którego roztacza się wspaniała panorama okolicznych terenów. Obiekt ten pozwolił powrócić do lat świetności tego miejsca, kiedy to wybudowana w okresie XIX w. wieża odgrywała istotną turystycznie rolę.

Aktualnie na Gromniku dokonano wiele zaskakujących odkryć. Prowadzone od 2006 r. badania archeologiczne na szczycie Gromnika pozwoliły odkryć cenne znaleziska, które sprawiły, że to miejsce ponownie jest przedmiotem żywej uwagi archeologów i historyków sztuki. Oprócz znalezisk ruchomych (monety, części ceramiki, kafle figuralne), które można obejrzeć w **Gminnym Centrum Turystycznym w Romanowie** archeolodzy odkryli mury dwuabsydowej rotundy, stare mury otaczające XV – wieczny zamek, schody prowadzące do podziemnego pomieszczenia zamku. Mamy nadzieję, że kolejny ciąg badań archeologicznych zaplanowanych na Górze Gromnik, zostanie zrealizowany, co pozwoli zgłębić wiedzę nt. historii, którą kryje w sobie to miejsce. Z pewnością pozwoli to wzbogacić atrakcyjność turystyczną Góry i poszerzyć ofertę turystyczną Gminy Przeworno. Góra Gromnik i wiążące się z nią zabytki historyczne stanowią wspaniałe miejsce dla osób ceniących sobie wycieczki kulturoznawcze, podczas których aktywnie spędza się każdą wolną chwilę. Gromnik stanowi swoisty węzeł szlaków turystycznych. Są to zarówno szlaki piesze jak i rowerowe. Umożliwiają dotarcie do najciekawszych miejsc naszej gminy i nie tylko.

Wspomniane zabytki i miejsca to namiastka zagadek, które kryje w sobie ta pełna historii góra. Czekamy na kogoś, kto chciałby odnaleźć wciąż ukrytą i nie do końca poznaną historię.

Romanów

- **Wieś** - Do połowy XVIII w. wieś należała do księstwa Brzeskiego; Jest położona w bardzo malowniczym terenie – nieopodal (ok. 1 km na płd. – zach.) wznosi się Góra Gromnik, która mierzy 393 m. n.p.m.; Jest najbliższej położoną tej góry miejscowością (5,5 km na zach. od Przeworna, 7 km na wsch. od Białego Kościoła). Do 1937 r. Romanów nosił nazwę *Pogart*, następnie nazwę zmieniono na *Rummelsdorf Ost* (od nazwy Gromnika). Ta zaś powstała przez połączenie w jedną wieś Romanowa, Pogrody i Krasiewic, które wcześniej leżały w różnych księstwach i powiatach. Po 1945 r. Romanów nazwano Pogrodą a obecną Pogrodę określono, jako Krasiewice. Ostatecznie Pogroda stała się Romanowem, a Krasiewice - Pogrodą. Obecna nazwa Romanów nie posiada historycznego

uzasadnienia. Wieś obejmuje 393 ha, w tym 229 ha użytków rolnych i 130 ha lasów. Okoliczne tereny mają dość złożoną budowę geologiczną, gdyż przeważają tu dewońskie łupki łuszczyste i kwarcytowe, w których występuje wiele minerałów.

Romanów to wieś rolnicza. W 1978 r. wieś obejmowała 20 gospodarstw indywidualnych, kilka lat później liczba ta wzrosła do 33, zaś wyłącznie z pracy w rolnictwie utrzymywało się 70% ludności zawodowo czynnej.

- **Gminne Centrum Turystyczne w Romanowie** powstało w 2013 r. Jest miejscem częstych odwiedzin turystów. Znajduje się w nim Izbę Historyczną Góry Gromnik, w której można obejrzeć dotychczas odnalezione na szczycie Gromnika wykopaliska związane z istnieniem zamku rodziny Czirnów, m.in. ułamki naczyń glinianych, unikatowe ozdobne kafle piecowe (tzw. kafle figuralne), metalowe elementy uzbrojenia, ozdoby, narzędzia, monety. Miejsce to świetnie sprawdza się do prowadzenia wystaw, ekspozycji ukazujących walory Wzgórz Strzelińskich, Góry Gromnik i Gminy Przeworno. Jest to obiekt stworzony właśnie z myślą o potrzebach turysty – miejsce wypoczynku, rekreacji i informacji turystycznej. Pełni funkcję rekreacyjno - informacyjną, gdzie turyści piesi, rowerowi i zmotoryzowani mogą odpocząć, a także uzyskać informacje o atrakcjach turystycznych znajdujących się w Gminie Przeworno i na terenie Wzgórz Strzelińskich.

Dobroszów

- **Wieś** powstała prawdopodobnie ok. połowy XIII w. (wymieniona po raz pierwszy w 1264 r. jako *Dobrascow*) w dobrach komesa Bogusława ze Strzelina. Była to lokowana osada słowiańska, a jej nazwa powstała od imienia założyciela (pierwszego właściciela). Do połowy XVIII w. wieś była położona w księstwie ziębskim.

Dobroszów obejmuje obszar 373 ha, w tym 181 ha użytków rolnych i 163 ha lasów. Jest to mała wieś położona w „sercu” Wzgórz Strzelińskich, pomiędzy Gromnikiem, Wyżną i Kalinką, którą okalają piękne, malownicze krajobrazy. Teren Dobroszowa jest bardzo zróżnicowany, poszczególne pasma oddzielają głębokie i wąskie wąwozy. Przez tę miejscowość prowadzi czerwony szlak z Ziębic w stronę Strzelina przez Gromnik, od zachodu i południa obiega go niebieski szlak z Przeworna przez Nowoleską Kopę do Henrykowa;

- **Kościół filialny p.w. św. Jadwigi w Dobroszowie** – obiekt sakralny, jest położony w centrum wsi. Urzeka swą prostotą i wdziękiem. Pierwotna budowla pochodziła z końca XIII w. Najprawdopodobniej Kościół został zniszczony podczas wojny 30 – letniej. Kilkakrotnie remontowany m.in. w 1856, 1910, 1959 i 1970 r. Wewnątrz barokowy i rokokowy wystrój z XVIII w. Okazały ołtarz przedstawiający scenę z obrazem modlitwy św. Jadwigi. Ciekawym elementem tego kościoła jest drewniana, rokokowa ambona w kształcie wieloryba.

Przeworno

- **Wieś** - pierwotna nazwa wsi to *Prevorno* (1264). Aktualna nazwa Przeworno funkcjonuje dopiero od ok. 1947 r.; Przeworno do połowy XVIII w. należało do księstwa brzeskiego. Duża wieś położona wśród urodzajnych pól na lewym brzegu Krynki (pomiędzy Wzgórzami Szklarskimi od wschodu i odleglejszymi Wzgórzami Strzelińskimi od zachodu), w odległości ok. 15 km na pld. – wsch. od Strzelina, zdominowana zabudową małomiasteczkową. Wieś leży na terenie zbudowanym

z mioceńskich itów, mułków i pasków, w pobliżu występują także żwiry i piaski, ale także w małej ilości kwarcyty, łupki kwarcytowe i marmury (białe, szare, niebieskie). Kamieniołom znajdujący się w Przewornie eksploatowany był od wieków. Już ok. 1403 r. były tu czynne piece do wypalania wapna; wydobywano z niego szary i czarny wapień, znany niegdyś pod nazwą marmuru z Przeworna; stanowił bardzo ceniony i poszukiwany materiał budowlany. To właśnie z jego złóż wykonano szereg detali architektonicznych m.in. do zamków książęcych w Brzegu oraz Oławie, jak również ołtarze w Kościele w Henrykowie i Katedrze Wrocławskiej. Przez wieś prowadzi niebieski szlak turystyczny, ciągnący się od strony Białego Kościoła przez Krzywinę do Henrykowa, przez Kalinkę, Nowoleską Kopę, Nowolesie, Witostowice.

- **Pałac w Przewornie** - prawdopodobnie w roku 1447, tj. z chwilą objęcia Przeworna przez ród von Czirnów, w południowo - wschodnim krańcu wsi, nad odgałęzieniem rzeki Krynka, rozpoczęto budowę istniejącego do dziś zamku. Popadł on w ruinę w czasie walk z mieszczanami wrocławskimi i nyskimi w latach 1429, 1443 i 1461 - według legend rycerz Jan Czerniawa vei Czirn miał właśnie tutaj ponieść śmierć od własnego miecza poprzez cios zadany przez wrocławskich mieszczan. W czasie wojny trzydziestoletniej w 1643 r. pałac został złupiony i spalony przez Szwedów. Kilkakrotne przebudowy pozbawiły go wielu cech stylowych. Nad głównym portalem, pochodzącym z XVIII wieku, umieszczono kartusz z herbem dawnych właścicieli i datę 1543. Po wymarciu von Czirnów zamek objęli książęta brzescy, po 1675 r., Czesi, a następnie był we władaniu pruskim. Po II wojnie, mieścili się tu biura i mieszkania miejscowego PGR-u. Aktualnie obiekt jest remontowany przez prywatnego właściciela.

- **Kościół Parafialny p.w. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Przewornie** – po raz pierwszy wymieniony w 1335 r. W roku 1428 podczas wojen husyckich został zniszczony. Odbudowany w 1575 r., po czym ponownie został zburzony w okresie wojny 30 – letniej w XVII w. W następnych stuleciach przebudowany (ostatni raz w latach 1881-1889). Wewnątrz w pld. ścianie nawy głównej znajduje się późnorenesansowe epitafium dwudzielne z ostatniej ćwierci XVI w. Wykonane z piaskowca, o bogatej dekoracji rzeźbiarskiej ze scenami biblijnymi, cechami stylistycznymi nawiązuje do renesansowego nagrobka Redigerów z kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu. W prawym transepcie umieszczono epitafium rodziny Czirnów z 1576 r., późnorenesansowe, rzeźbione w piaskowcu. W nawie głównej znajduje się chrzcielnica z 1765 r. W zakrystii kilka nagrobków z końca XVI w. Obok innych grobów zmarłych członków rodziny Czirnów znajduje się tu grób ostatniego z Piastów. Ostatnim panującym Piastem z linii książąt legnicko - brzeskich był - Jerzy IV Wilhelm, który zmarł w roku 1675 mając lat piętnaście. Na murze została umieszczona tablica poświęcona pracy i twórczości Maxa Drischnera, niemieckiego kompozytora, który pełnił w tym kościele funkcję organisty.

- **Siemistawice** - (obecnie Przeworno, ul. Siemistawice)

Dwór/pałac Siemistawice - w 1445r. w Siemistawicach został wzniesiony przez Jerzego Czirna zamek, który pierwotnie był gotycki. W 1609 r. Georg von Czirn przebudował go w stylu renesansowym. W 1654 r. książę brzeski Christian przekształcił siemistawicką warownię na letnią rezydencję. Zamek w Siemistawicach wyróżnia czworoboczna wieża na której zachował się renesansowy portal z kartuszami herbowymi z datą 1609 i zegar słoneczny. W dniu dzisiejszym obiekt jest we władaniu prywatnym i jest sukcesywnie remontowany.

Kościół p.w. Trójcy Świętej - wzmiankowany był już w 1335 r., Obecna budowla powstała w latach 1729-1734 w stylu barokowym. Świątynia jest jednonawowa, z węższym prezbiterium, sklepienie kolebkowe z małą wieżyczką. Zachowane barokowe wnętrze pochodzi z czasów budowy kościoła, ciekawymi elementami są drewniana rzeźba Świętej Trójcy na ołtarzu głównym oraz ambona pochodząca z 1746 r. Świątynia pierwotnie była ewangelicka, obecnie pełni funkcję rzymskokatolickiego kościoła pomocniczego.

LIBCHAVY

Libchavy to gmina leżąca w kraju pardubickim, w powiecie Ústí nad Orlicí.

Liczy 1737 mieszkańców. Zajmuje powierzchnię 22,11 km² i leży na wysokości 345 m n.p.m. Najwyższym punktem obrębu ewidencyjnego jest wzniesienie Vadětín – 524 m n.p.m. Średnia temperatura roczna: 6,2°C. Gmina leży na 50. równoleżniku północnym, a jej współrzędne to: 50°00'00" szer. pn., 16°39'34" dług. wsch. Przez miejscowość biegnie droga krajowa nr 14 na odcinku 4,86 km. Wzdłuż rzeki rozciąga się Park Przyrody Tichá Orlice, przez który prowadzi ścieżka rowerowa Choceň - Letohrad. Bardzo pozytywny wpływ na rozwój gminy ma m.in. produkcja przemysłowa i rozwój drobnej przedsiębiorczości. W miejscowości jest szkoła podstawowa, dwa przedszkola, sala gimnastyczna, boisko wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią, boisko do piłki nożnej i wszystkie sieci infrastruktury technicznej (wodociąg, kanalizacja, gazociąg, energia elektryczna).

Korzenie gminy Libchavy sięgają pierwszej połowy XIII wieku, gdy niejaki Nakaša otrzymał „Las na Libchavie“, co oznaczało „nad potokiem”. W 1227 roku otwarto testament zmarłego wielmoży, Kojaty Hrabíšica, którego życzeniem było, by ziemia ta rozkwitła i by wzniesiono nowe osady. Szlachta z Brandýsa w dolinie Libchavskiego potoku założyła długą wieś Niemieckie Libchavy. Gdy w 1360 roku wyznaczono nowego księdza w Czeskich Libchavach, w uroczystości tej, oprócz arcybiskupa, uczestniczył ksiądz z Niemieckich Libchav. Z tego można wnioskować, że wieś była już w pełni zbudowana, istniał też kościół i plebania. To pierwsza wzmianka o Niemieckich Libchavach. W wyniku wojen husyckich właściciele wsi wyginęli i zastąpiła ich szlachta z Bubna. Podzielili oni Niemieckie Libchavy, w wyniku czego powstały Libchavy Dolne, Średnie i Górne. Dopiero w 1952 roku ponownie połączono Libchavy Średnie i Górne, funkcjonujące od tego czasu pod jedną nazwą – Libchavy Górne. I wreszcie w 1976 roku (po 400 latach) połączono Libchavy Dolne i Górne. Od tego czasu gmina funkcjonuje pod jedną nazwą – Libchavy.

Atrakcje w Libchavach:

Pod numerem 174 jest najstarszy obiekt – twierdza, której trzon pochodzi z 1588 roku. Była to siedziba członków rodu z Bubna. Przebudowana została do obecnej formy w 1628 roku przez Karola von Liechtenstein.

Górnilibchawski dwór, obecnie urząd gminy, budynek nr 93 w Dolnych Libchavach pochodzi z 1682 roku. Zbudowano go jako dwór gospodarczy składający się z kilku budynków. Zajmuje on powierzchnię 80x80 m. Obecny budynek urzędu gminy był dawniej domem nadzorca gospodarstwa i robotników rolnych. Budowę dworu zlecił Karol von Liechtenstein.

Kościół św. Mikołaja – obecna budowla w stylu empire zbudowana została w 1802 roku według planów lichtensztejskiego architekta J. Hardtmutha. Początkowo drewniany gotycki kościół z odrębnie stojącą dzwonnica, zbudowany prawdopodobnie w 1585 roku, w Wielkanoc 1799 roku został zniszczony w pożarze.

Zespół rzeźb: św. Jan Nepomucen, św. Wojciech i św. Mikołaj przy firmie SOR – barokowa rzeźba z 1733 roku.

Kamienny krzyż z 1754 roku – na cokole herb szlachty z Bubna – znaczące świadectwo przynależności

tej części Libchav do majątków szlachty z Bubna, zlokalizowany przy drodze krajowej nr 14 w Górnych Libchavach.

Barokowe rzeźby z pierwszej połowy XVIII wieku umieszczone wokół kościoła: Immaculata, św. Józef i rzeźba Chrystusa na cmentarzu.

Gmina Przeworno znajduje się w południowo – wschodniej części województwa dolnośląskiego w trójkącie większych trzech miast Opola, Wrocławia oraz Wałbrzycha. Obszar Gminy zajmuje 11 tys. 196 ha.

Urozmaicona rzeźba terenu Gminy tworzy pagórkowaty krajobraz z zalesionymi kulminacjami wzniesień objętych obszarem chronionego krajobrazu. Las przenika się wzajemnie z urodzajnymi stokami pól uprawnych tworząc piękne i niepowtarzalne widoki.

Istotnym elementem krajobrazu jest rozciągający się pas Wzgórz Strzelińskich składający się z wzniesień Gromnika, Kalinki, Nowoleskiej Kopy i Wyżnej.

Gmina Przeworno obejmuje tereny fantastycznie ukształtowane. Położone na terenie naszej gminy wzniesienie – Góra Gromnik umożliwia jazdę na rowerze (niejednokrotnie na tym terenie organizowano amatorskie rajdy rowerowe), podczas której może podziwiać piękne widoki i oddychać świeżym, leśnym powietrzem.

Gmina Przeworno to historia, tradycja i piękna przyroda. Rola obszaru przyrodniczego Gminy w powiecie i województwie jest znacząca. Wzgórza Strzelińskie stanowią doskonałą bazę wypoczynku dla mieszkańców powiatu, a także dla Aglomeracji Wrocławia.

Liczne zabytki, kamieniołomy, które stają się nie lada gratką dla wielu turystów oraz atrakcyjne przyrodniczo, zróżnicowane i wciąż czyste środowisko niewątpliwie przyciągają spore rzesze miłośników rekreacji, historii oraz ludzi pragnących na chwilę zapomnieć o obowiązkach i przyjrzeć się z bliska naturalnym walorom Gminy.

Szczyt Gromnika (393 m n.p.m.), będący najwyższym wzniesieniem Wzgórz Strzelińskich, od dawna wzbudzał zainteresowanie naukowców, reprezentujących zarówno przyrodnicze dyscypliny naukowe (geografów, geologów i biologów), jak i nauki historyczne (historyków, archeologów i historyków sztuki). Dociekania nad historyczną przeszłością Gromnika były do niedawna domeną przede wszystkim historyków, gdyż przeprowadzone w XIX w. inwestycje na szczycie wzniesienia, m.in. budowa murowanej wieży widokowej i towarzyszącej jej infrastruktury turystycznej, spowodowały, że znajdujące się w tym miejscu relikty starszej średniowiecznej zabudowy zamkowej stały się dla archeologów praktycznie niedostępne. Badania archeologiczne można było prowadzić jedynie na stokach wzniesienia, gdzie znajdowały się dawne fortyfikacje drewniano-ziemne otaczające dawną warownię na Gromniku. Całkowite zburzenie obiektów turystycznych na Gromniku w ostatnich miesiącach II wojny światowej przez wycofujące się z Dolnego Śląska oddziały wojsk niemieckich nie poprawiło, wbrew pozorom, sytuacji archeologów. Gruba miejscami nawet na dwa metry warstwa gruzów na polanie szczytowej skutecznie odstraszała badaczy przed podejmowaniem tam badań wykopaliskowych. Dlatego też wiedza naukowców o początkach istnienia fortyfikacji na szczycie Gromnika opierała się głównie na analizie średniowiecznych

źródeł pisanych. Sytuacja diametralnie zmieniła się dopiero u progu XXI w., kiedy z inicjatywy władz Gminy Przeworno i Towarzystwa Wzgórz Strzelińskich przeprowadzono na szczycie Gromnika pierwsze po II wojnie światowej prace porządkowe, polegające na odgruzowywaniu polany szczytowej. W toku tych prac odsłonięto we wrześniu 2003 r. relikty średniowiecznej architektury murowanej, które szybko stały się przedmiotem zainteresowań historyków sztuki z Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej i archeologów z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Systematycznie prowadzone od 2005 do 2018 r. archeologiczno-architektoniczne prace wykopaliskowe gruntownie zmieniły dotychczasową wiedzę naukowców o dawnych obiektach obronnych na Gromniku. Wcześniej wiedzano, posiłkując się głównie źródłami historycznymi, że na wierzchołku znajdował się w XV w. zamek jednej z najbardziej znaczących na średniowiecznym Śląsku szlacheckiej rodziny Czirnów. Z dawnych zamkowych fortyfikacji znano do niedawna tylko jedynie fortyfikacje ziemne w postaci systemu wałów otaczających kulminację Gromnika. Sądzono, że wszystkie elementy murowane zostały w przeszłości zburzone lub rozebrane, m.in. w XIX wieku w celu pozyskania kamienia budowlanego, z którego wzniesiono wieżę widokową oraz inne elementy ówczesnej infrastruktury turystycznej. Ten naszkicowany przez historyków obraz archeolodzy uzupełniali informacją, że zamek rodziny Czirn nie był najstarszą warownią na Gromniku, gdyż góra ta była ufortyfikowana już w pradziejach, w tzw. okresie halsztackim, jako gród ludności kultury łużyckiej (ok. VIII-V w. p.n.e.), oraz we wczesnym średniowieczu, gdy w od X po XII w. funkcjonował tu gród słowiański. Niektórzy badacze sądzili również, że Gromnik - podobnie jak nieodległy szczyt góry Ślęży - pełnił w pradziejach funkcję ośrodka kultowego.

Prowadzone od 2005 r. interdyscyplinarne prace naukowe dostarczyły wielu nowych spektakularnych danych dotyczących przeszłości Gromnika. Wprawdzie nie potwierdzono istnienia na szczycie dawnego grodu pradziejowego z okresu halsztackiego, jednak pozytywnie zweryfikowano obecność grodu słowiańskiego, precyzując jego chronologię na okres trwający od poł. IX do poł. X w. Powstanie wczesnośredniowiecznego grodu w tym miejscu mogło mieć związek z wydobywaniem na wschodnich skłonach Gromnika, w rejonie dzisiejszych wsi Jegłowa i Krzywina, znakomitego surowca kamiennego - łupka kwarcowo-serycytowego - z którego produkowano wysokiej jakości osetki i kamienie szlifierskie, eksportowane nawet poza tereny Śląska. Osetki wykonane z tego surowca odkrywano na dziesiątkach wczesnośredniowiecznych stanowisk archeologicznych na Dolnym i Górnym Śląsku, w Wielkopolsce, a nawet na Morawach. Możliwe, że w zamian za wyroby kamienne, do grodu na Gromniku trafiały atrakcyjne przedmioty metalowe, powstałe na południowych Morawach. Podczas badań archeologicznych odkryto bowiem kilka zabytków powstałych w IX w. w najstarszym chrześcijańskim państwie zachodniosłowiańskim, czyli w Państwie Wielkomorawskim (m.in. elementy uzbrojenia i ozdoby).

Zdecydowana większość poczynionych od 2005 r. odkryć archeologicznych i architektonicznych związana jest jednak z piętnastowiecznym zamkiem rodziny Czirn. Odkrycia te znakomicie uzupełniają dotychczasową wiedzę o zamku. Wzniesiony on został stosunkowo późno, bo oficjalnie dopiero w listopadzie 1439 r., kiedy bracia Opitz i Hayn

Czirnowie uzyskali o księżnej brzeskiej Elżbiecie zgodę na budowę w tym miejscu murowanego zamku. Nie można jednak wykluczyć, że jeszcze przed wystawieniem dokumentu przez księżną, prowadzone były na Gromniku przez Czirnów jakieś wstępne prace budowlane. Opitz Czirn, znany ówczesny śląski szlachcic, piastujący szereg ważnych funkcji na ziemi strzelińskiej, trudnił się jednak również ściąganiem haraczu od zmierzających przez jego tereny w stronę Wrocławia i Świdnicy kupców. Taki proceder określany był w średniowiecznych kronikach (powstających zwykle w kręgach mieszczańskich) jako zbójnictwo, zaś rycerzy w ten sposób powiększających swoje dochody nazywano rycerzami-rabusiami, z niemiecka Raubritterami. Bogate śląskie miasta, głównie Wrocław i Świdnica, podejmowały wyprawy zbrojne na zamki należące do Raubritterów. Największą kampanię przeciwko rycerzom-rabusiom podjęto w 1443 r., kiedy zburzonych zostało kilka zamków, m.in. warownie na Gromniku (znana jest nawet dokładna data - 5 sierpnia 1443 r.), w Starych Kolniach koło Brzegu oraz zamek Karpień koło Łądka Zdroju na Ziemi Kłodzkiej.

Wpływy rodziny Czirnów na dworze księcia piastowskiego księcia Ludwika II legnicko-brzeskiego musiały być jednak duże, gdyż już w 1446 r. Opitz Czirn uzyskał księżęcą zgodę na odbudowę zamku na Gromniku. Również i ta druga faza istnienia zamku oświetlona jest dość dobrze źródłami pisanymi. Wiadomo, że około 1475 r. Czirnowie opuścili zamek na szczycie i przenieśli się do Przeworna, gdzie zbudowali swoją nową rezydencję, w XVI w. przebudowaną w stylu renesansowym.

Podczas wykopalisk odsłonięto liczne relikty XV-wiecznej architektury zamkowej. Zdumienie archeologów i historyków budził rozmach inwestycji rodziny Czirn. Była to naprawdę rezydencja zaprojektowana i zrealizowana według najnowszych na ówczesne czasy europejskich wzorców i tendencji. Murowane założenie zamkowe na dzisiejszej polanie szczytowej opasują bastionowe fortyfikacje ziemne, dostosowane już do obrony z użyciem broni palnej, które wtedy w Europie środkowej dopiero zaczęły się pojawiać. Możliwe, że przyszłe badania wykażą, że Czirnowie byli prekursorami takiego rozwiązania fortyfikacyjnego na terenie Śląska (a jednocześnie i na obszarze dzisiejszych ziem polskich). W obrębie zamkowych murów stały przynajmniej dwie monumentalne budowle. Jedną z nich była potężna czworoboczna wieża zamkowa o murach zewnętrznych sięgających swą grubością 2,2 m, po której zachowała się duża piwnica o wysokości przekraczającej 5 metrów, połączona z zamkowym dziedzińcem szerokimi schodami, i skomunikowana z wyższymi kondygnacjami dodatkową, wewnętrzną klatką schodową. Drugim obiektem była wieloboczna, prawdopodobnie ośmioboczna (oktagonalna) wieża w charakterze tzw. donżonu, znajdująca się w centralnej części zamku, wewnątrz której mogła znajdować się zamkowa kaplica. W południowej części zamku odkryto natomiast relikty budynku mieszkalnego, zaopatrzonego w unikatowy piec kaflowy, zbudowany z kaflów figuralnych zdobionych scenami zaczerpniętymi z mitologii greckiej, przedstawieniami heraldycznymi i religijnymi. Pojawiające się na gromnickich kaflach motywy antyczne, np. sceny walk Herkulesa i Afrodyty z potworami, są jednymi z najstarszych na ziemiach polskich, o ile wręcz nie najstarszymi, przykładami nowego stylu w sztuce - renesansu.

Po opuszczeniu zamku na Gromniku przez rodzinę Czirnów, przez następnych kilkaset

lat, do lat 20. XIX w., niewiele się na wzgórzu działo. Sytuacja ta zmieniła się wraz z budową na szczycie wieży widokowej, jednego z najstarszych tego typu obiektów na Dolnym Śląsku, oraz przyległej infrastruktury turystycznej. Dzisiaj już wiemy, że XIX-wieczna wieża widokowa na Gromniku powstała przez nadbudowanie o kilkanaście metrów dawnej wieży zamkowej - wspomnianego wcześniej donżonu. W XIX i w 1. połowie XX w. Gromnik był jednym z najatrakcyjniejszych celów turystycznych na Dolnym Śląsku, odwiedzanym przez tysiące turystów, nie tylko ze Śląska. Świadczy o tym przeszło sto różnych rodzajów widokówek z wyobrażeniem szczytu Gromnika i znajdujących się na nim atrakcji. Niektóre z tych widokówek adresowane są nawet do Stanów Zjednoczonych!

Po II wojnie światowej Gromnik stał się obiektem zapomnianym. Przyczyniło się do tego zburzenie wszystkich murowanych obiektów (wieży widokowej, gospody i innych) w ostatnich miesiącach wojny. Na Gromnik wchodzili tylko mieszkańcy okolicznych miejscowości, grzybiarze i turyści wędrujący turystycznymi szlakami (na Gromniku krzyżuje się kilka znakowanych szlaków turystycznych). Miłośnicy zabytków, zwłaszcza średniowiecznej architektury militarnej, musieli czekać aż do początków XXI w., aby zobaczyć ponownie odsłonięte relikty tutejszego zamku. Niewątpliwie atrakcją szczytu jest zbudowana w 2011-2012 r. wieża widokowa, ze szczytu której relikty zamku prezentują się szczególnie okazale. Trzeba podkreślić, że zaproponowana przez projektantów wieży konstrukcja szachulcowa tej wieży nie jest przypadkowa. Właśnie w tej konstrukcji wzniesiono w średniowieczu część budynków zamkowych, znajdujących się w zachodniej części polany szczytowej. Na ich pozostałości archeolodzy natknęli się w pierwszych sezonach swoich badań (2005-2007).

Podczas badań zamku odkryto wiele interesujących zabytków, tzw. ruchomych. Obok ułamków glinianych naczyń, archeolodzy znajdowali unikatowe (nie tylko w skali Śląska) ozdobne kafle piecowe (tzw. kafle figuralne), metalowe elementy uzbrojenia, ozdoby, narzędzia. Ciekawymi zabytkami są też znajdowane na szczycie monety, wśród których wiele egzemplarzy to okazy fałszywe. Archeolodzy są przekonani, że na Gromniku Opitz Czirn założył warsztat menniczny, w którym fałszowano monety, przede wszystkim polskie denary jagiellońskie, głównie denary króla Władysława II Warneńczyka. Fałszowanie monet było w średniowieczu oczywiście zabronionym procederem, za który karano śmiercią. Jak widać Opitz Czirn od haniebnej śmierci się ustrzegł, zaś jego "grzeszki" ujawnione zostały dopiero po przeszło 550 latach.

Legenda1.

Wpadli przez alkohol
W 1443 roku wojska Wrocławia i kilku innych sprzymierzonych miast i książąt uderzyły na Gromnik, szybko go zdobywając. Tymczasem ani Hansa, ani Opitza nie było wtedy na zamku. Wkrótce, za wstawiennictwem wspomnianej wcześniej Elżbiety Legnicko-Brzeskiej, ponownie odpuszczono im winy i pozwolono na legalny zakup miasta Strzelina oraz odbudowę zamku Gromnik. Ktokolwiek spodziewał się, że von Czirnowie się uspokoją, był w wielkim błędzie. Słynni raubritterzy wciąż kontynuowali swoją zbrojecką działalność. Jej kres przyniósł dopiero... alkohol. Rycerz Gunzel von Świnka, właściciel zamku Świny słynął ze swego

zamiłowania do alkoholu. Jego pijackie popisy były podziwiane w całej środkowej Europie i nie było nikogo, kto mógłby dorównać mu w pijaństwie. W 1455 roku Hans i Opitz napadli na wóz, który wiozł piwo i wino do zamku Świny. Cały ładunek został odstawiony do zamku Niesytno, gdzie rozpoczęło się świętowanie. Tymczasem ciągle spragniony Gunzel von Świnka dowiedział się o napadzie von Czirnów. Wściekł się, zebrał watahę zbrojnych rycerzy i uderzył z zaskoczenia na siedzibę rabusiów. Pijani nie stawiali większego oporu. Hans próbował szukać schronienia w zamkowej kaplicy, ale wściekły Gunzel nie uszanował poświęconej ziemi i bezlitośnie zamordował von Czirna. Taki był koniec najsylniejszego śląskiego raubrittera. Według późniejszej legendy, Czirna powiesili mieszczanie z Wrocławia i Świdnicy za jego niecne występki. Jednak jako rycerzowi przysługiwało mu prawo pójścia na szafot w ostrogach.

Maciej Molczyk, przewodnik miejski – WroTA, źródło:
<http://wroclaw.naszemiasto.pl/artukul/historia-wroclawia-hans-von-tschirn-rozbojnik,2891494,artgal,t,id,tm.html>

Legenda 2. W latach trzydziestych von Czirnowie swą działalność raubritterską prowadzili głównie na Ziemi Wrocławskiej i Strzelińskiej, dając się najbardziej we znaki wrocławskim kupcom. Splądrowali przedmieścia Brzegu i zamek biskupi w Otmuchowie. Angażowali się w sprawy polityczne, nawet legalnie kupowali urzędy, ale była to przykrywka działalności zbójckiej. W 1443 wojska miast śląskich (głównie Wrocławia) i biskupa wrocławskiego uderzyły na Gromnik i go zdobyły. Zamek został zburzony. Braci von Czirne nie było wtedy na miejscu. Nie tylko uniknęli kary, wkrótce też po raz kolejny dopisało im szczęście. W efekcie sporów w księstwie legnicko-brzeskim, po śmierci księcia Ludwika II, Strzelin został sprzedany Hansowi i Opitzowi von Czirne. Kupili go zaledwie dwa lata po zburzeniu siedziby na Gromniku za 1750 guldenów węgierskich, a rok później kupili też zamek Przeworno. Wymogli na książętach zgodę na odbudowę zamku Gromnik. Ziemia Strzelińska należała do rodziny von Czirne kilkadziesiąt lat.

Rosnące bogactwo nie powstrzymywało Hansa przed działalnością rozbójniczą, przez co popadał w konflikty z innymi możnymi. Zatarg z Guncelinem von Schweinichen, panem na Świnach, skończył się dla niego śmiercią. Według legendy przyczyną był transport wina, który Hans zrabował Guncelinowi. Rozjuszony von Schweinichen na czele zbrojnych uderzył na Niesytno, zdobył zamek i zabił Hansa von Czirne. Byłaby to ironia losu, gdyby ten sprytny i przebiegły rycerz, który uchodził cało z tyłu niebezpieczeństw, zginął z powodu wina. Podobno duch Hansa von Czirne, który miał zawdzięczać powodzenie paktowi z diabłem, pokutuje błąkając się na zboczach Gromnika. W kulturze popularnej postać raubrittera przywołał na kartach *Narrenturmu* **Andrzej Sapkowski**. Przedstawia on Hansa von Czirne jako rycerza, który cieszył się zła sławą i przed którym czuli respekt inni rycerze rabusie.

↑ <http://skarbykultury.pl/historia-kultura-sztuka/sztuka-dolnego-slaska/historie-z-dolnego-slaska/2278-rycerze-rozbojnicy-na-pograniczu-slasko-luzyckim>

Legenda.3

Ruina kościoła św. Oswalda z XVI w. (II) Za wsią, po zachodniej stronie drogi do Samborowiczek, na cmentarzu zarośniętym krzewami i otoczonym kamiennym murem znajdują się ruiny kościoła z XVI w. Został on zbudowany w stylu renesansowym jako kościół parafialny p.w. Św. Oswalda, które to wezwanie zostało przeniesione ze zburzonego XV w. Zniszczony wskutek działań wojennych w 1945 r. Zachowała się część ścian obwodowych. Do nie dawna można było jeszcze zobaczyć epitafia z XVI i XVII w., kilku pokoleń możnego niegdyś rodu Czirnów.

↑ https://dolny-slask.org.pl/522356,Krzywina,Kosciol_sw_Oswalda_ruina_II.html

Przy drodze do Przeworna stoi ruina kościoła p.w. św. Oswalda, wybudowanego w XIV w. Świątynię ufundował syn Sambora Czirna Henryk zwany Krukiem. Zniszczony w 1446 r. Pozostała po kościele ściana wschodnia nawy, która jest chyba jedyną pamiątką na ziemi strzebińskiej po zniszczeniach dokonanych w czasie wojen husyckich.

↑ https://fotopolska.eu/Krzywina/b28062,Kosciol_sw_Oswalda_I.html

Legenda 4. Według jednej z nich Jan Czirn, którego duma i potęga budziły grozę miejscowej ludności oraz sąsiadów, zaprzedał duszę diabłu. Podpisany przez Czirna cyrograf gwarantował mu ogromne bogactwa i bezkarność. Kiedy nasz rycerz spotykał się czasem z czartem, z nudów grywali razem w kręgle na terenie znajdujących się w pobliżu kamieniołomów. Nadeszła jednak chwila, gdy wysłannik piekieł zgłosił się do von Czirna po swoją własność czyli duszę rycerza. Aby zyskać na czasie rycerz zaproponował diabłu rozegranie ostatniej partii kręgli. Stawką w tej grze była realizacja umowy z czartem: jeśli wygra rycerz – diabeł poniecha go, jeśli natomiast wygra diabeł – rycerz zostanie zabrany do piekła. Tory kręgielni biegły w kierunku Samborowiczek. Zapadła noc rozświetlona tylko srebrzystym blaskiem zawieszzonego na niebie księżyca. Na końcu wąwozu stały rzędem kamienne kręgle w ilości dziewięciu. Pierwszy rzucał diabeł. Podniósł kamienny kawał skały i rzucił w dół obalając osiem kręgli. Cieszył się szatan odniesionym sukcesem i chichotał po diabelsku na myśl o nowej duszy w piekle. Teraz kolej na ciebie - powiedział do rycerza. Ten, uniesiony gniewem wyrwał z narożnika zamkowej bramy ogromny głaz i cisnął nim z całej siły, przewracając dziewięć kręgli. Rozległo się wściekłe wycie diabła, który uciekł pod osłoną nocy. A nasz rycerz udał się do kościoła i podziękował Bogu za ocalenie.

↑ <http://forum.ioh.pl/viewtopic.php?t=29198>